

та" революция, поне в българските земи, подсказва верния път - на разграничаване и поставяне на собствени цели. Ето защо, писмото на Екзарх Руси и още 12 български първенци "из Захра" от 16/28 март 1808 г. за искане там да бъде изпратен учител от Хилендарския манастир, не стои самотно и изолирано.¹⁵ Потулен в сянката на Габровското училище остава по-ранният опит на акционерното дружество в Стара Загора да въздигне модерна сграда на новобългарското училище, открито през 1833 г.¹⁶, но просъществувало само няколко месеца. В духа на Паисиевите и Петър Бероновите предначертания се излъчват отново организатори и попечители на светското училище, което е открито на 1 март 1841 г.¹⁷ Създават се всички условия градът да се наложи като важен просветен център. За това са нужни единен училищен фонд и трайни връзки с редица големи български общини.¹⁸ Чрез вдъхновените общинари х.Начу, х.Стоенчу и Дим. Папазоглу Ал. Екзарх още през 1840 г. огласява своите възгледи за модерно образование, еднакво достъпно за децата от всички социални прослойки.¹⁹ Тази националнозначима задача открива пътя и към самостоятелни дипломатически действия. От писмото на училищните епитропи през 1847 г., адресирано до заможни българи в чужбина²⁰, до представянето на нотабилите през сръбския княз, има само една крачка. През 1848 г. Стефан Ив. Тюфекчи и Сава Даалъ Бойоглу заминават на учение в Белград.²¹

Който пледира за ново образование, съзнава силата на тази обществена позиция и се стреми да я обсеби изцяло. Така че разделянето на старозагорското общество поне видимо на две териториални общности, е напълно обяснимо.²² Всред хаоса на това брожение, което неосъзнато води до непримиримост, другият духовен наставник на старозагорци З. Княжески след 7-годишно обучение довежда от Русия Анасташа Михова Каличкова /Анастасия Тошева/ и Александра Михайлова /Саша Милкова/²³. Погнусата от съществуващото разединение преминава в ответна реакция на старозагорци, които устройват внушително посрещане на двете учителки.²⁴

В борбата с високомерието и притворството на "старите" дейността на "младите" в общината се превръща във важен източник на идеи и политически морал. На небивалото стихийно желание на населението за самостоятелен обществен живот е предаден организиран характер. Въвеждането на новото име на града - Железник, съпътствува гражданското чествуване на св.св. Кирил и Методий и стои близко до организирането на "Българския Великден" през 1860 г.²⁵ Общината налага единен ритъм на обществения живот с помощта на естествените си съюзници: еснафските организации, черквите, читалищата, дружествата. Тези нови обществени представителства много често насочват своите средства за издръжка на студенти извън граница.²⁶ В разгара на поетапната еволюция се появява нова чужда заплаха. През 1858 г. протестантският мисионер Теодор Байгтон отваря девическо училище.²⁷ В борбата с протестантската и униатска пропаганда общинарите създават не само нов просветен феномен - Девическото класно училище, но предизвикват силна обществена заинтересованост за изпращане на повече млади хора в чуждестранните учебни заведения. През август 1863 г. 4 момчета от Стара Загора и околния се